

FÖRORD

Utvecklingsplaneringen är upprättad av lantbruksnämnden i direkt samverkan med Offerdals sameby. Planeringen består av två delar, första delen innehåller redovisning av markanvändningen och samebyns resurser och den andra delen innehåller samebyns planering av den framtida inriktningen om omfattningen av byns verksamhet samt vissa åtgärdsförslag.

Utvecklingsplaneringen är antagen av samebyn och avser att vara byns egen.

Lantbruksnämnden i Jämtlands län
Rennäringsenheten

Britt-Mari Nordstrand

LANTBRUKSNÄMNDEN I JÄMTLANDS LÄN
Rennäringsenheten

Utvecklingsplaneringen har utarbetats av lantbruksnämndens
rennäringsenhet och Offerdals sameby.

Offerdals sameby beslutar att anta Utvecklingsplaneringen
som sin egen.

För Offerdals sameby

UTVECKLINGSPLANERING

Markanvändningsredovisning och driftplanering

för

OFFERDALS SAMEBY

INNEHÅLLSFÖRTECKNING	Sid
INLEDNING	
1.1 Bakgrund	1
1.2 Syfte och målsättning	2
1.3 Metodfrågor	3
2 ALLMÄNT OM RENSKÖTSEL	4
2.1 Renskötselrätt	4
2.2 Samebyn - ändamål och medlemmar	4
2.3 Markanvändningen	4
2.4 Rennäringen i Jämtlands län	5
3 OFFERDALS SAMEBY	
3.1 Offerdals sameby	6
3.2 Samebyns gränser och utnyttjande av betes- områden - årstidsland, flyttleder, upp- samlings- och övernattningsområden, lav- områden, svåra passager, snölegor	7
3.3 Medlemmar, företag och bosättning	13
3.4 Kombinationssysselsättning - jakt, fiske, slöjdverksamhet	14
3.5 Renhjorden	16
3.6 Driftanläggningar	17
3.7 Konkurrerande markanvändningsintressenter	19
3.8 Konsekvenser av Tjernobylyolyckan	21
4 HANDLINGSPROGRAM och ÅTGÄRDSFÖRSLAG FÖR OFFERDALS SAMEBY	
4.1 Utveckling och nyttjande av betesområden i framtiden	22
4.2 Utveckling av företag inom byn	23
4.3 Jakt- och fiskefrågor	23
4.4 Utveckling av renhjorden	23
4.5 Planerade driftanläggningar	23
4.6 Utökad samråd med andra markanvändnings- intressenter	24
4.7 Förslag på konkreta åtgärder för att minska konflikterna mellan rennäring och andra mark- intressenter	25
KARTBILAGA Markanvändningsredovisning för Offerdals sameby	
LANTBRUKSNÄMNDEN I JÄMTLANDS LÄN Rennäringsenheten	1991-06-30 1

1 INLEDNING

1.1 Bakgrund

Renskötselområdet i Sverige omfattar cirka 150.000 kvadratkilometer, vilket motsvarar ungefär 1/3 av landets yta. Dokumentation av rennäringens markanvändning är dock bristfällig i de flesta samebyarna. För stora områden föreligger endast planverkets sammanställning efter samebyarnas redovisning av markanvändningen från den fysiska riksplaneringen 1975.

Med tillkomsten av plan- och bygglagen (PBL) samt naturresurslagen (NRL), som trädde ikraft den 1 juli 1987, ställs direkta krav på dokumentation av olika markanvändningsintressen, så även för rennäringen. Behov av att rennäringen redovisar sina markintressen finns även från samerna själva och konkurrerande markintressenter som t ex skogsbruket och turismen.

Riksdagen har i olika sammanhang uttalat att den samiska kulturens fortlevnad måste garanteras och därmed den intimt sammankopplade renskötseln. Därför måste förutsättningarna för rennäringen säkras både vad gäller åretrunt- och sedvanerättsmarkerna som har avgörande betydelse för möjligheterna till näringens bedrivande.

Fr o m 1 juli 1990 skall varje kommun här i landet ha en antagen kommunomfattande **översiktsplan**. Planen skall redovisa olika markintressen och ange långsiktiga strategiska planer vad gäller markanvändningen och byggandet i kommunen. I NRL finns allmänna hushållningsregler om hur naturresurserna skall användas.

Hushållningsreglerna är uppdelade i två nivåer, för områden som **SÅ LÅNGT SOM MÖJLIGT SKALL SKYDDAS** samt för områden som **SKALL SKYDDAS - RIKSINTRESSEN**. Rennäringen omfattas av hushållningsreglerna på båda nivåerna. Betydelsen att rennäringen utgör ett riksintresse innebär att staten kan ingripa mot åtgärder som påtagligt skulle skada rennäringens intressen. Om flera oförenliga riksintressen föreligger för ett område skall företräde ges åt det eller de ändamål som på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt. Hushållning har här betydelsen att marken ska nyttjas, bevaras eller förändras så att den används till vad den är mest lämpad för.

Vad som utgör riksintresse vad gäller rennäringsenheten skall bedömas utifrån samebyarnas **hela årscykel** och byarnas skattemässiga renantal. De olika delområdena som årstidsland, flyttningsleder, övernattningsställen, kalvningsland, svåra passager och viktiga lavområden ska beaktas utifrån deras **funktionella samband** i renskötseln. Renskötseln är en flexibel näring och viktigt att påpeka är att områdenas betydelse och läge **normalt varierar över tiden** beroende på väderlek, skogsbruksåtgärder, betestillgång och andra förhållanden. Därför är det angeläget att markanvändningsredovisningen kontinuerligt revideras för att vara ett aktuellt underlagsmaterial till exempel vid konfliktsituationer och konsekvensstudier samt i kommunernas översiktsplaner.

I samebyarnas **UTVECKLINGSPLANERING** ingår redovisning av rennäringsenhetens markanvändning. Utvecklingsplaneringen avser att översiktligt kartlägga varje samebys egna resurser vad gäller betesmark, anläggningar, renhjord, företag och medlemmar samt vara ett handlingsprogram för den framtida utvecklingen av verksamheten.

I budgetproposition 1987/88 framställes vikten av redovisning av rennäringsenhetens markanspråk. "En angelägen fråga för samebyarnas framtid är utvecklings- och markanvändningsplanering. För att täcka statens del av kostnaderna för denna planering bör anslaget tillföras ytterligare 5 miljoner kronor under en 5-års period. För nästa budgetår bör sålunda ytterligare 1 miljon kronor anvisas". Anslaget ska användas till personal- och materialkostnader för planläggningen av rennäringsenheten i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

1.2 Syfte och målsättning

Syftet med utvecklingsplaneringen är att den ska redovisa rennäringsenhetens markanvändning, utgöra underlag för samebyarnas egen driftplanering, utgöra förhandlingsunderlag vid överläggningar med konkurrerande markintressenter samt ligga som underlag vid kommunal och annan planering.

Varje samebys resurser ska kartläggas och ligga till grund för planeringen av den framtida omfattningen och inriktningen av byns verksamhet. Planeringen bör på sikt leda till en effektivisering av rennäringsenheten och arbetet inom byarna.

Utvecklingsplaneringen redovisas på karta med tillhörande textbeskrivning. Kartan ska beskriva rennäringens intresseområden och dess funktionssamband. Textbeskrivningen ska innehålla redogörelse av samebyns renskötsel och bisysselsättningar, ev olägenheter och förslag till åtgärder. Planen avser att vara **byns egen redovisning och skall godkännas och antas av samebyn själv.**

Målsättningen med utvecklingsplaneringen är att den ska leda till en **översiktlig kartläggning** av samebyns resurser. Den ska underlätta fortsatt planläggning och utveckling av samebyarna och utgöra underlag vid förhandlingssituationer och kommunala översiktsplaner.

Markanvändningsredovisningen beskriver nuläget i ett **genomsnittsförlopp där avvikelser får anses som normalt förekommande.** Redovisningen avser att vara rullande och kontinuerligt revideras efter faktiska renskötselförhållanden.

1.3 Metodfrågor

Arbetet kring utvecklingsplaneringen har letts av lantbruksnämndens rennäringsenhet i direkt samverkan med samebyn. Planen består av två delar, den första delen innehåller en redovisning av rennäringens resurser och markutnyttjande och den andra delen innehåller planering av den framtida inriktningen och omfattningen av byns verksamhet samt åtgärdsförslag.

Inledningsvis redovisar samebyn översiktligt sin nuvarande markanvändning utifrån befintligt kartmaterial från den fysiska riksplaneringen 1975.

Utifrån kartmaterialet har samebyn sedan redogjort för befintliga förhållanden, redovisat basfakta och olägenheter samt diskuterat framtida planer och förbättringar.

Avvikelser från markanvändningsredovisningen **får anses som normala.** Redovisningen avser att beskriva **ett genomsnittligt förlopp för samebyn,** vilket i verkligheten **varierar år från år** på grund av ändrade betes- och/eller klimatiska förhållanden samt olika störningar i rendriften.

2 ALLMÄNT OM RENSKÖTSEL

2.1 Renskötselrätt

Rennäringslagen (SFS 1971:437) reglerar renskötselrätten. Renskötselrätten är förbehållen samerna. Enligt rennäringslagen har den som är av samisk härkomst eller på annat sätt förvärvat renskötselrätt "Rätt att enligt denna lag begagna mark och vatten till underhåll för sig och sina renar."

Enligt lagen får renskötsel i Jämtlands län bedrivas hela året på renbetesfjällen och inom de områden i Jämtlands-Kopparbergs län som särskilt upplåtits till renbetes-åretruntmarkerna. Under tiden den 1 oktober till den 30 april får renskötsel bedrivas inom sedvanerättsmarkerna - trakter utanför renbetesfjällen - där renskötsel av ålder bedrivits vissa tider av året.

Renbetesfjällen omfattar i huvudsak av staten ägda fastigheter. Samerna har enligt rennäringslagen vidsträckta rättigheter och skydd för att kunna bedriva sin näring inom renbetesfjällen och i viss mån även inom sedvanemarkerna.

2.2 Samebyn - ändamål och medlemmar

Renbetesfjällen är uppdelad mellan samebyarna i Jämtlands län enligt lantbruksnämndens beslut 1973-09-19. Begreppet sameby innefattar såväl ett geografiskt begränsat område som en juridisk person som företräder de renskötande medlemmarna inom området. Medlem i sameby är renskötselberättigad som stadigvarande deltar eller har deltagit i renskötseln inom byns betesområde samt dennes make eller barn.

Samebyn eller i vissa fall även länsstyrelsen kan anta medlem som avser att bedriva renskötsel inom samebyn.

2.3 Markanvändning

Renskötselns markanvändning varierar med årstiderna beroende på bl a temperatur, nederbörd och vindförhållanden och måste anpassas efter faktiska förhållanden. Näringen

är arealkrävande eftersom den bedrivs extensivt. Enhetliga betesområden har med åren splittrats sönder genom samhällsutvecklingen och kan idag inte användas för effektiv rennäring, vilket ställer näringen inför ständiga omställningsproblem.

Markanvändningen varierar även mellan åren på grund av olika betesförhållanden beroende på t ex snödjup, skare och isförekomst. Förutsättningarna för rennäringen förändras även från år till år vid t ex tillkomst av kalhyggen, nya vägar och andra störningar från konkurrerande markintressenter. Förändringar av markanvändningen medför oftast att renskötseln försvåras och blir mer arbetskrävande. Speciellt försvåras eller hindras näringens bedrivande då extremt känsliga områden som vårbete och kalvningsland utsätts för störningar.

Rennäringen, som tidigare har nyttjat enhetliga betesområden, har succesivt med åren blivit allt mer trängda från olika håll av konkurrerande markintressenter som turism och friluftsliv, vattenkraftsutbyggnad, täktverksamhet och skogsavverkningar vilket har försvårat näringens bedrivande avsevärt.

2.4 Rennäringen i Jämtlands län

I Sverige finns idag ungefär 300.000 renar varav cirka 50.000 i Jämtlands län. Renarna fördelar sig på 52 samebyar varav 11 stycken ligger i Jämtlands län.

Samebyarna i Jämtlands län är fördelade på cirka 80 renskötsselföretag. Renskötseln omfattar cirka 124 årsverken.

3 OFFERDALS SAMEBY

3.1 Offerdals sameby

Offerdals sameby är belägen ca 8 mil nordväst Krokoms, i Krokoms kommun, Jämtlands län.

(Karta: *Jämtlands län med Offerdals samebys
åretruntmarker och vinterbetesområde*)

3.2 Samebygränser och utnyttjande av betesområden (se även kartbilaga)

Gränsen för samebyns åretruntmarker är fastställd enligt lantbruksnämndens beslut 1973-09-19. För sedvanerättsmarkerna finns inga fastställda gränser.

Offerdals samebys åretruntmarker gränsar i väster mot Sösjö sameby från Övre Oldsjön, genom Korsvattnet, Skuolkenjaure, Klåmskenjaure, Gittje, övre ändan av Mjölkvattnet, Lilla och Stora Burvattnet samt Björkvattnet till norska gränsen.

Gränsen fortsätter i **norr** utmed riksgränsen mot Norge till Jutehatten - Stora Kingen.

Därefter viker gränsen av i **sydöstlig riktning** mot Ansätten med undantag för ett område mot Rörvattnet samt ett område mot Hön som även ingår i samebyns åretruntmarker. Från Ansätten fortsätter sedan gränsen mot Hansflån och Önrun.

Dessutom ingår ett område norr om Grubbdalsån mot norska gränsen i samebyns åretruntmarker.

I **söder** går gränsen från Önrun mot Hanstjärnen runt Finnrun - mot Prästbodarna förbi Lindeskojan - till Örnstolån - öster om Blanktjärn vidare väster ut förbi Fisklösån - Storrån - Övre Oldsjön.

Årstidsland

Kalvningsland omfattar i princip den östra delen av sameby i området Valle-Stenfjället-Klockansjuklumpen-Ansätten-Flån. Kalvningen sker i slutet av april och i maj månad.

Försommarland utgörs av kalvningsland och området norr ut mot norska gränsen, österut mot Rörvattnet - Bakvattnet - Högrun samt söderut omfattande Hansrun - Jänsmässholmen - Oldflon. Renarna söker sig under perioden till myrarna för att beta näringsrika örter, björk- och granskog med hänglav samt marklavområden.

Högsommarland utgörs i huvudsak av samebyns västra del, det högre fjällområdet. Betet består sommartid mest av gräs, toppskott och gröna växter.

Vid varmt väder förekommer renarna i allmänhet på fjället medan de på kvällarna och vid svalare väder vandrar ner i dalarna och till skogslandet.

Inför kalvmärkningen, som i allmänhet sker i mitten på juli, drivs renarna till kalvmärkningshagarna i Björkvattnet, nordväst Stor Stensjön, Fisklösjön, Klåmskenjaure,

Sarvesgaise samt söder om Stor Stensjön. Därefter sprider sig renarna åter inom högsommarlandet.

Höstland omfattar i stort försommarland och högsommarland ett område mot Hotagen och Häggsjövik, ett område söder om Oldflon samt ett område sydost Jänsmässholmen ner mot Rismon. Huvudsaklig föda under hösten är gräs, örter, svamp samt renlav. På hösten sker hornfejning.

Inför **sarvslakten**, som i allmänhet sker i september, samlas renarna från högfjällsområdet för skiljning i anläggningarna i Långsådalen (gemensamt med Sösjö sameby). Livdjuren sprider sig därefter inom höstlandet.

Under brunsten, som i allmänhet inträffar mellan den 15 september och den 15 oktober, rör sig renarna fritt inom höstlandet.

Normalt sker **samling, slakt** och **skiljning** inför **vinterflyttningen** i slutet av november och i december. Samling sker i omgångar från höstlandet till anläggningarna i **Långsådalen**. Slaktdjuren transporteras levande till slakterier, de senaste åren först efter några veckors utfodring i Jänsmässholmen och i Frankrike. Livdjuren delas upp i ca två grupper inför vinterbetet och flyttas för fot utmed flyttlederna om isförhållandena på vattendragen så tillåter. I annat fall sker flyttningen med lastbilar till vinterbetet.

Aktuellt **vinterbetesområde** utgör markerna söder om Indalsälven runt sjöarna Ismunden - Börjesjön - Röningen.

Huvudsaklig föda för renarna vintertid utgör den mark- och hänslav som finns i vinterbetesområdena.

I **april** samlas sedan renarna **inför återflyttning till året-runtmarkerna**. Flyttningen sker normalt utmed flyttlederna med vilopausar och övernattningar där betesförutsättningarna är goda - på kartan markerade övernattningsområden.

Flyttleder

Flyttlederna **nyttjas** speciellt **på våren** då isförhållandena på sjöar och vattendrag så tillåter.

Flyttlederna utgör **viktiga förbindelselänkar** inom och mellan årstidslanden, särskilt sådana avsnitt där alternativa framkomstvägar saknas på grund av terränghinder.

Viktiga flyttleder från Offerdals sameby till vinterbetesmarkerna utgår från;

- Ansätten - över Häggsjön-Skärvången-Föllingesjön-utmed Härkan till Högfors-Handog-Näverede alternativt Sännsjön söder Indalsälven.
- Långsådalen - över Övre Oldsjön - Oldflon - Jänsmässholmen - Önrún - norr om Landön - Österlångan - Lången - utmed Härkan - Brevåg - Handog - över Indalsälven till Östersjön (öster om Kyrkås). Flyttleden används även vid återflyttningen. Sträckan Önrún - Finntjärnen - Ansätten används särskilt vid återflyttning till åretruntmarkerna på våren.
- Långsådalen till Landögssjön via Jänsmässholmen, Österstorflon efter Yttre Oldsjön-Landön till Bötelsforsen i Lången utmed Långans södra strand alternativt via Bredbyn och Näversjöberg - därefter vidare till Aspåsnäset - Granbo - Askott - Mosjön - Nästsjön - Ismunden Rissna - Börjesjön - Röningen. Flyttleden används även vid återflyttningen på våren.

Övernattningsområden

Övernattningsområden är **särskilt viktiga betesområden** där renarna naturligt stannar upp **under flyttningen** utmed flyttlederna. **Övernattningsområden utgör ofta myrar** och tillgången på föda utgör viktiga förutsättningar för att renarna naturligt ska hålla sig inom området för att beta och vila sig under flyttningen

Viktiga övernattningsområden finns;

- på Lill-Skärvångsholmen
- väster om Sandviksjön
- runt Andtjärnen
- runt Grisbäcken (se Stubbflon)
- öster om Husås
- öster om Högfors
- på Enflon (Handog)
- på Lomflon (Handog)
- norr Näveredeforsen

viktiga övernattningsområden finns; forts

- väster om Midskogsdammen
- runt Önrund
- runt Gammalbodrun
- på Åkerkilen
- vid Lillforsen (2 st)
- vid Fältbygget
- på Stormyren (Landsvägen)
- på Bötelsflon
- på Byflon (Kallsta)
- på Rot-Nilsflon
- i Enarsvedjan
- i Rismon
- runt Kittelberget
- vid Landögssjöns utlopp i Långan
- på södra sidan Landögssjön (Lien)
- söder om Bredbyn
- väster om Kälom
- öster om Näversjöberg
- kring Bötelsforsen i Långan (Näveråkilen)
- nordost om Aspås
- på Stormyren (Granbo)
- på Sjöflon (Kyrkås)
- kring Kläppebodarna (Ismunden)

Häng- och marklavområden

Häng- och marklavområden utgör viktiga betesområden och har stor och ofta avgörande betydelse för renarnas överlevnad. Tillgång till lav är speciellt viktig då betesförhållandena i övrigt är besvärliga på grund av t ex snöförhållandena. Under **vintrar med speciellt besvärliga förhållanden** utgör laven en **viktig och ibland avgörande betespotential**.

Hänglavområdena bör bevaras och i möjligaste mån undantas från avverkningar och markberedning då de utgör en viktig förutsättning för rennäringens existens i området.

Hänglav förekommer i huvudsak i granbestånd men även i björkbestånd i den fjällnära skogen utmed fjällbäckar och dalgångar. Hänglavområdena finns i huvudsak inom eller i direkt anslutning till samebyn samt inom fyra andra områden belägna öster om Åkersjön, öster om Skärvången, runt Almåsaberget och norr om Lundsjön.

Hänglavarna utgör även reservbete under vintrar med speciellt besvärliga förhållanden. vid t ex snörika vintrar utgör hänglaven renens enda föda, på grund av sin åtkomst.

För samebyn **viktiga hänglavområden** finns;

- utmed samebyns gräns från Grubbdalen i norr som ett band med varierande bredd, till Övre Oldsjön i väster,
- runt Önrún och österut mot Gammalbodrun - Kittelberget,
- öster om Stor Bakvattnet mot Vallrun och sjön Gysen,
- öster om Skärvångssjön i sydostlig riktning mot Håkatjärnen och Svarttjärnen,
- runt Almåsaberget mot Jälltjärnen i norr, Bredbyn i öster, Kläppberget i söder samt Acksjön i väster
- norr om Lundsjön mot Gysån söder om Lillholmsjö.

Marklavområden är inte markerade på kartan. Dock utgör ofta markerade **övernattningsområden särskilt viktiga marklavområden** som bör beaktas.

Svåra passager

Alternativ till de svåra passagerna **saknas i allmänhet**. Det krävs resursstarka arbetsinsatser från renskötarnas sida vid drivning av renhjorden i dessa områden. Störning vid drivningen eller förändringar utefter flyttlederna kan spoliära dagar av arbete om hjorden vänder eller sprider sig.

Svåra passager finns;

- utmed hela Landögssjön
- länsväg 339 x Långan
- länsväg 339, vid Rensbodarna
- länsväg 340, vid Landön
- Indalsälven - Kattstrupeforsen
- över järnvägen i Granbo
- länsväg 88 och järnvägen samt kraftverket vid Högfors
- länsväg 88 vid Majorsbodarna
- länsväg 763 och järnvägen vid Brevåg
- länsväg 88 vid Mosjön
- länsväg 87 vid Brana
- Indalsälven - Dragbrännan

Flera svåra passager utmed flyttlederna finns även vid andra vägar, vattendrag och dylika hinder.

Snölegor

Under högsommaren återfinns renarna på fjälltopparna medan djuren på kvällarna och vid svaltt och kallt väder går ner från fjällen till lägre trakter i dalgångar och byns östra delar. Värdefulla sommarvisten, där det normalt finns snölegor, är **nödvändiga vilområden för renarna sommartid undan värme och insekter**.

Viktiga **snölegor** återfinns normalt på;

- Makkene

3.3 Medlemmar, företag och bosättning

Antalet medlemmar inom Offerdals sameby uppgår i dagsläget till 25. Samebyn består av 7 företag.

(Diagram 1: Antal medlemmar i Offerdals sameby uppdelade i åldersklasser)

Antalet aktiva renskötare motsvarar ca 7-8 heltids-
sysselsatta.

3.4 Kombinationssysselsättning

Medlemmarna i samebyn har i huvudsak renskötseln som sitt arbete och sin utkomst. Under högsäsongerna måste dock ytterligare arbetskraft anställas. Den ojämna arbetsbelastningen under renskötselåret utgör en av svårigheterna med anställd personal. Möjligheten att få kvalificerad arbetskraft vid arbetstopparna och däremellan kunna erbjuda meningsfull sysselsättning kan vara problematiskt.

Sysselsättningen utöver renskötsel utgörs av jakt och fiske i huvudsak för husbehov samt någon slöjdverksamhet. Dessutom förekommer en del säsongsarbeten som t ex plantsättning och underhåll av riksstängslet.

Medlem i sameby äger enligt 25 § rennäringslagen, rätt att jaga och fiska för husbehov och avsalu på renbetesfjäll. Därutöver kan genom lantbruksnämndens försorg, och efter hörande med samebyn, nyttjanderätt till jakt efter älg, ripa m m samt fiske upplåtas med iakttagande av bestämmelserna i 32 § rennäringslagen.

Älgjakten

Älgjakt bedrivs som licensjakt. Samebyn ansöker om gemensam licens för samtliga fastigheter som ingår i samebyns område. Från och med 1 januari 1988 skall samebyarnas områden registreras i likhet med privata marker, för att erhålla licens. Vissa upplåtelser sker till fjällägenhetsarrendatorer och övriga arrendatorer.

Samebyn erhåller 50 % av intäkterna från jaktupplåtelseerna. Resterande 50 % går direkt till samefonden.

Ripjakten

Jakt efter ripa och gråfågel (tjäder, orre och järpe) är mycket attraktiv i fjällområdet. Från och med 1990 kan lantbruksnämnden upplåta jakt efter ripa inom två områden inom samebyarna och Fjällturism Åkersjön-Bakvattnet AB inom ett område. Resterande delar kan samebyn själv disponera och upplåta för ripjakt genom jakträttsbevis.

Fiske

Fiskerätt inom renbetesfjäll kan upplåtas till allmänheten sedan samernas rättigheter till husbehovsfiske har tillgodosetts.

Fiskevattnen inom samebyarna upplåtes för allmänt sportfiske genom kortförsäljning, ansökan om särskilt fisketillstånd och arrende. Ca 70 % av vattnen inom samebyn är upplåtna. Av intäkterna från fiskeupplåtelseerna tillfaller 25 % samebyn och 75 % samefonden.

Fiskekort gällande vatten på renbetesfjäll utfärdas av lantbruksnämnden och tillhandahålls på vissa andra försäljningsställen. Inom Offerdals sameby säljs fiskekort för i huvudsak alla vatten mellan Ansätten, Jänsmässholmen och Stenrösfjället, Sandtjärnen (S Långvattnet), Ruckeltjärnarna och flyarna nedströms Långtjärnen, Gårdstjärnen, Stor- och Lill Klingertjärnarna, Ansättenån, Västra Spjutsjön, Tjaksgaisenjaure, Skuolkenjaure och tjärnen öster därom, Riesemejaure, Krutejaure, Tjäurenjaure, Vuongejejaure, Burvattnet samt Långvattnet.

Särskilda tillstånd för sportfiske kan upplåtas för viss tid.

Arrende är en äldre form av fiskeupplåtelse. Ett arrendekontrakt gäller i allmänhet ett år men kan förlängas att gälla för fem år. Vatten inom Offerdals sameby som är upplåtna genom arrende är t ex Jo-Larstjärnarna, Stora och Lilla Kingen, Grubbdalsån, Höbergstjärnarna, Aravattsån, Baitjanjaure, Raragaisenjaure, Finntjärnen, Lilla Stensjön, Fisklössjöarna, Björkvattnet, Långvattnet.

- * Av den totala produktionen av fisk inom fjällområdet i Jämtlands län bedöms den uttagbara delen utgöra 70 %. Uttaget idag bedöms vara 48 % av den totala produktionen.

* Uppgifterna hämtade ur NNV rapport "Fisket i Jämtland och Härjedalen 1986.

3.5 Renhjorden

Renantalet enligt renlängden 1990 för Offerdals sameby uppgår till 2400 djur.

Slaktuttaget per år beräknas till mellan 500 - 700 renar.

(Diagram 2: Antal renar inom Offerdals sameby under åren 1981-1990)

Antalet renar låg åren 1981-1985 konstant strax under 4000 renar. Under 1986-1989 sjönk dock renantalet drastiskt till ca 1749 renar. Renantalet har därefter ökat till 2400 renar fram till 1990.

Enligt 15 § rennäringslagen beslutar lantbruksnämnden det högsta antalet renar - det s k rationella renantalet - som får hållas inom byn. För Offerdals sameby fastställdes, enligt lantbruksnämndens beslut den 19 september 1973, högsta renantalet till 4.500. Beslutet grundar sig på en tidigare gjord betesinventering.

3.6 Drifthanläggningar

Samebyn har åtskilliga anläggningar nödvändiga för renskötsel såsom t ex renstängsel, rengården, riksstängsel, renvaktarstugor, kåtor, broar och slakteri. För flertalet av anläggningarna ansvarar samebyn själv för drift och underhåll. Lantbruksnämnden är dock huvudman för riksstängslet.

Områdena runt anläggningarna utgör ofta viktiga betesområden och trivselland för renarna där betesron är oerhört viktig för renskötarna.

Anläggningarna är i huvudsak belägna inom samebyn;

Renstängsel finns idag;

- mot Sösjö sameby mellan Björkvattnet till Stor Burvattnet
 - Burvattnet - Mjölkvattnet
- som riksstängsel mot Norge mellan Björkvattnet till Kingen.

Rengården finns idag;

- vid Björkvattnet, kalvmärkningshagar, 3 st
- vid Sarvesgaise, kalvmärkningshage
- nordväst Stor Stensjön, kalvmärkningshagar, 2 st
- söder Stor Stensjön, kalvmärkningshage
- vid Klåmskenjaure, kalvmärkningshage
- vid Fisklössjön, kalvmärkningshage
- i Långsådalen, arbetshage för slakt och skiljning gemensam anläggning med Sösjö sameby
- i Jänsmässholmen, arbetshage för slakt och skiljning

Utfodringshagar finns idag;

- i Jänsmässholmen
- i Frankrike
- i Akroken

Övernattningshagar finns idag;

- i Rönnöfors
- vid utloppet av Landösjön

Renvaktarstugor finns idag;

- i Björkvattnet, 2 st
- vid Guotelesjaure, 2 st
- Öster Stor Burvattnet
- vid Stor Stensjön, 5 st (därav 2 privat)
- i Höberg
- vid Abervattnet
- vid Raragaisenjaure
- vid Skuo'lkejaure
- vid Korsvattnet - Slagsviken
- i Fisklösdalen
- vid Ansätten
- i Långsådalen
- i Jänsmässholmen

Kåtor finns idag;

- i Björkvattnet, 2 st
- vid Stor Stensjön, 6 st privata, ej utmärkta på kartan

Broar finns idag;

- över Korsvattsån
- över Gruvån, 2 st

Broar finns idag; forts

- över Örnstolån, 2 st
- söder Örnstolån,
- över Klemmetrubäcken
över Krampanjokken
- över Makkenejokken

utmed skoterleden mellan Jänsmässholmen - Ansätten, 4 st

Slakteri finns idag;

- i Långsådalen, gemensamt med Sösjö sameby.

3.7 Konkurrerande markanvändningsintressenter

För Offerdals sameby är idag främst **skogsbruket** men även turism och det **rörliga friluftslivet** de största markanvändningskonkurrenterna. Vissa konflikter med övriga jaktarrondatorer som jagar inom åretruntmarkerna förekommer i viss mån.

Skogsbruket

Skogsbruket försvårar och i vissa fall omöjliggör renskötsel i flera avseenden. Stora sammanhängande betesområden splittras genom tillkomst av kalhyggen och skogsbilvägar. Förlust av renlav och splittring av betesområden medför att renarna blir förvirrade och sprider sig över stora områden. Därmed försvåras driften och uppsamlingsarbetet för rensköttarna. Skogsdikning i stor utsträckning medför större spridning.

Förlust av renlav utgör ett stort problem med hänsyn till att trakterna ofta är svårföryngrade och lavens långsamma tillväxttakt.

Hyggesplöjning är särskilt olämpligt inom rennäringens intresseområden i och med att hela marktäcknet rivs upp och laven försvinner. Även gödsling av skogsmark är mindre lämpligt då det bland annat visat sig att renarna upplever laven på dessa marker oaptitlig samt att örterna tar överhand med tiden och laven blir obefintlig.

Fina betesmarker inom och i anslutning till samebyn har avverkats vilket har medfört dels att betesförutsättningarna i dessa områden har försämrats dels att renskötseln försvåras bl a vid uppsamling inför vinterflyttning.

Samråd med samebyn vad gäller avverkningar m m inom renbetesområdet fungerar med vissa större markägare bra med andra inte alls.

Rörliga friluftslivet

Turismen och det rörliga friluftslivets intåg i renskötselområdet medför både direkta och indirekta störningar, dels minskar renarnas betesareal och dels försämrar renarnas betesro. Konsekvenserna har blivit stress och ökad spridning av renhjorden och samlingsarbetet har försvårats. Detta har i sin tur medfört produktionsbortfall och omöjliggjort utnyttjande av de mest turistintensiva områdena.

Inom Offerdals sameby förekommer i huvudsak det rörliga friluftslivet i fjälltrakterna på vårvintern i form av **skotertrafik** och isfiske. Detta sammanfaller i både tid och rum med renarnas vårbete i trakten.

Efter den 20 april råder terrängkörningsförbud inom fjälltrakterna. Dock har Jänsmässholmens hotellgäster erhållit dispens från förbudet för att färdas med skoter **längs befintlig skoterled mellan Åkersjön och Jänsmässholmen t o m** 1 maj. Detta område utgör **ett mycket känsligt område** den aktuella tiden. Renarna befinner sig normalt i dessa trakter på våren på grund av **hänglavförekomsten**, som på våren kan utgöra renens enda föda. Dessutom är **vajorna högdräktiga** och mycket känsliga för störningar. Skotertrafiken utgör ett mycket störande moment för rennäringen.

Även skotertrafiken på befintlig skoterled Lit - Jänsmässholmen, vilken korsar vinterbetesmarkerna är mycket störande. Renarna blir oroad av skotrarna och sprider sig över stora områden.

Vattenregleringarna i området har medfört att samebyn tvingas flytta renarna till vinterbetet med biltransporter, speciellt på hösten. Isarna på vattendragen utgör svåra och farliga passager utmed flyttvägarna.

Trafiken utmed landsvägar och järnvägar utgör även besvärliga hinder vid flyttning och i vinterbetesområdena.

Vissa problem kan uppstå på vinterbetesmarkerna under perioder då jakt bedrivs inom aktuella betesområden. Detta gäller i huvudsak småvilts- och älgjakten. Konsekvenserna

blir att renhjorden skingras och lösdrivande hundar jagar renarna.

3.8 Konsekvenser av Tjernobylyolyckan

Nedfallet efter kärnkraftolyckan i Tjernobyl drabbade rennäringsenheten svårt. De svårast drabbade samebyarna i Jämtlands län är Frostvikenbyarna och Hotagen. Men även för samebyarna söder därom har olyckan inneburit betydande konsekvenser.

Den svenska staten har dock uttalat att rennäringsenheten skall hållas skadeslös. Insatser görs också från statens sida för att så mycket renkött som möjligt skall bli godkänt som livsmedel.

Gränsvärdet för att renkött idag skall godkännas som livsmedel är 1500 bq (bequerell) Cesium -137 per kg/renkött. Cesiumhalten i renarna varierar kraftigt under året beroende på vilken typ av föda renarna betar. På sommaren betar renarna huvudsakligen gräs och gröna växter, vilka förnyas årligen och därmed innehåller relativt låga halter cesium.

Detta betyder att det är angeläget att så stor slakt som möjligt kan tas ut under förhösten då köttet kan godkännas. Staten stimulerar också genom vissa tilläggsersättningar en tidigareläggning av slakten. Även under vinterperioden kan renköttet godkännas vid slakt, om utfodring av renarna kunnat ske under cirka 2 månader före slakt. Kostnaderna för sådan utfodring betalas av staten. Vid sådan utfodring används både renlav (från Dalarna), hö och kaliumberikat (bentonittillsats) kraftfoder.

Av 300 slaktade renar i september 1988 kasserades endast 7 renar, motsvarande 2,3 %.

Av 400 utfodrade renar i början på 1989 friklassades alla.

4 HANDLINGSPROGRAM OCH ÅTGÄRDSFÖRSLAG FÖR OFFERDALS
SAMEBY

4.1 Utveckling och nyttjande av betesområden

Rennäringen har med åren blivit allt mer trängda från olika håll av andra markanvändningsintressenter.

Stora delar av viktiga mark- och hänslavområden i den fjällnära skogen har avverkats. Stora sammanhängande betesområden har splittrats sönder genom det moderna skogsbruket, vägar och vattenregleringar.

Förlust av viktiga lavområden har försvårat renskötseln, speciellt under hösten vid samling av renarna inför flyttning till vinterbetesmarkerna. Renarna har tidigare stannat upp i de närliggande skogsområdena med god lavförekomst och samlingarna har kunnat utföras med få koncentrerade insatser.

Kalhyggerna har inneburit att renarna söker sig längre söder- och österut för att söka föda. Detta medför för renägarna, mer arbetskrävande samlingsinsatser, i och med att renarna snabbt sprider ut sig över stora arealer.

Fortsätter skogsbruket sina avverkningar i det fjällnära skogsområdet kommer renskötseln ytterligare att försvåras. Renarna tenderar att på hösten söka sig allt längre ner i skogslandet och samlingen inför vinterflyttningen blir svårare att genomföra.

På våren håller sig renarna kvar i skogslandet långt längre än tidigare bl a på grund av betesbrist i den fjällnära regionen. Kalhyggerna har dessutom goda betesförutsättningar med gräs och örter vilket medför att renarna gärna stannar kvar eller återvänder till skogslandet även under sommaren.

En önskad utveckling av betesområdena är att samebyn **erhåller rätt att nyttja en del av fjällen** norrut på **norska sidan** för sommarbete. Offerdals sameby har tidigare utnyttjat motsvarande område vilket inte används för renskötsel sommartid av de norska samerna.

Samebyn har tidigare tagit upp frågan utan resultat och önskar ånyo att saken prövas till Offerdals samebys fördel.

Genom **komplettering och nyuppförande av anläggningar** inom och utanför samebyn kan renskötselns bedrivande underlättas. Bl a planeras en kalvmärkningshage inom samebyn samt ett antal övernattningshagar på vinterbetesområdet.

4.2 Utveckling av företagen inom byn

Flera ungdomar i samebyn vill etablera egna renskötselföretag.

4.3 Jakt- och fiskefrågor

Jakt och fiske utgör viktiga komplement till renskötseln. Framför allt vad avser jakt och fiske för husbehov men även något för avsalu. Vissa konflikter förekommer med andra arrendatorer inom renbetesfjällen.

Ripjakten

Upplåtelse av dag- och veckokort inom renbetesfjäll anser sig samebyn kunna **administrera själva**. Detta för att ripjakten ska kunna upplåtas under lämpligare former och i områden där renarna inte vistas under aktuella jakttider. Störningarna från ripjakten på renskötseln är endast marginella. att ripjakt har förekommit under älgjakten och haft en negativ inverkan på densamma.

Björnjakt

Björnstammen har ökat kraftigt de senast åren och mycket ren har rivits. Samebyn anser därför att **tilldelningen på björn måste ökas eller att fri avskjutning på björn ska råda**.

Fiske

Flera vatten inom samebyn är reglerade och därmed mycket känsliga. Upplåtelser med **särskilda tillstånd på byns husbehovsvatten** bör upphöra och samebyns yttrande i frågan beaktas i högre grad.

4.4 Utveckling av renhjorden

Någon utökning av renantalet planeras inte för närvarande.

4.5 Planerade drifanläggningar

Offerdals sameby planerar följande åtgärder och investeringar i drifanläggningar för att effektivisera och underlätta renskötseln inom området.

- **Kalvmärkningshage** vid Stor-Stensjön
- **Övernattningshagar** att användas vid utsläpp efter biltransport till vinterbetesmarkerna i;
- Lillsjöhögen
- Rissna
- Handog

4.6 Utökat samråd med andra markanvändningsintressanter

Ett fungerande samråd både inom och utanför gränser efterlyses mellan rennäringsenheten och andra markanvändningsintressanter, framför allt med skogsbruket. Ett fungerande samråd kan resultera i att även mindre planändringar kan ge nog så tillfredsställande lösningar för alla parter.

Skogsbruket

Vad gäller skogsbruket så har skogsvårdslagen (1979:429) en bärande grundtanke att **långsiktigt hushålla med naturresursen skog och skogsmark**. I propositionens specialmotivering till 1 § skogsvårdslagen står bl a --"skall skogsnäringsenheten **verka i samspel** med andra samhällssektorer." Vidare har **hänsynsregler** utarbetats och **accepterats av berörda parter** vilka återfinns i skogsstyrelsens allmänna råd om skogsbrukets hänsynstagande till rennäringsenheten (SKSFS 1982:2).

Offerdals sameby efterlyser hänsynstagande till rennäringsenheten i enlighet med SKSFS 1982:2;

- Fasta, årliga **samråd** för en långsiktig planeringsperiod
- Undvika **koncentration av slutavverkningsytor**
- **Samplanering** i områden med **hänglavförekomst** - nödfoder
- **Särskild uppmärksamhet** vid skogliga åtgärder i närheten av flyttleder och rastbeten
- Områden runt **arbetshagar och samlingsställen undantas från avverkning**
- **Hyggesplöjning skall undvikas** i flyttleder, kring beteshagar och andra tekniska anläggningar.

Övriga markanvändningsintressenter

Motsvarande samrådsrutiner, precisering av långsiktsplaner samt konsekvensstudier är eftersträvansvärd för övriga markanvändningsintressenter som vattenkraften, torvverksamheten, turism m fl.

4.7 Förslag på åtgärder för att minska konflikterna mellan rennäring och andra markintressenter

Omläggning av befintliga ledssystem inom försommarlandet samt på vinterbetesmarkerna (Lit - Jänsmässholmen).

Ytterligare leder är inte önskvärda i området. Diskussioner och information om ledernas inverkan på renskötseln med berörda parter är eftersträvansvärd.

Exploateringar

Vid varje ingrepp i renskötselområdet, som har betydelse för rennäringen, ska konsekvensstudier upprättas på exploatörens bekostnad. Detta för att klarlägga skadan av varje mindre intrång samt den ackumulerade skadebilden som vuxit fram.

En grundläggande brist i sammanhanget är att allmänheten och andra markanvändningsintressenter har **ingen eller dåliga kunskaper om rennäringen**. I första hand måste **information om rennäringen** komma ut till berörda parter.

Ett steg i denna riktning är att upprätta broschyrer om rennäringen som kan tillhandahållas på turistinformationer, hotell, stugbyar och andra turistanläggningar.